

WACHTPOST 18 EN 19, SEINHUIS 1

Jan Schurgers

Ooit lagen er tussen de stations Houthem-St. Gerlach en Valkenburg twee wachtposten en een seinhuis. Ze zijn inmiddels afgebroken, maar hebben natuurlijk wel jarenlang hun functie gehad.

Wachtpost 19 stond in Houthem aan de Strabekerveldweg, in de volksmond ook wel “*t Sjterk Look*” genoemd. Het huis werd in 1913, vlak voor het begin van de Eerste Wereldoorlog gebouwd en ernaast kwam een onbewaakte spoorweg-overgang.

Wachterswoningen werden gebouwd voor de baanwachters, die regelmatig de baan moesten schouwen, de veiligheid moesten waarborgen en de slagbomen en wissels moesten bedienen. Ze werden bij voorkeur geplaatst bij bewaakte of onbewaakte overwegen, bruggen en wissels en werden gebouwd op punten die meer dan twee kilometer van bewoonde plekken verwijderd waren.

Bij wachtpost 19 waren geen slagbomen, maar wel een waarschuwingssysteem voor als een trein naderde. Vermoedelijk heeft er al een wachterswoning gestaan vanaf 1853 toen de spoorlijn Maastricht-Aken in gebruik werd genomen en vond er een verbouwing en uitbreiding plaats. Wie toen de bewoners waren is niet bekend, maar wel zeker is dat in 1929 de familie Bremen-Jenekens er haar intrek nam. Ze verbleven er enkele jaren, totdat Jhr. Mr. Paul Antoine Guillaume de Milly (1885-1960) met zijn vrouw en drie kinderen het huis gingen bewonen. Ook dat duurde niet lang.

Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog nam het gezin van Jan Andreas Habets (1904-1978) er hun intrek. Hij was gehuwd met Anna Jozefina Notermans (1909-1998) en ze kregen dertien kinderen, waarvan een tweeling, die binnen een week overleed. Op den duur werd het huis echter te klein voor het grote gezin en in 1950 verhuisde het naar de Kattebeekstraat in Broekhem. Het wachthuis werd toen betrokken door de weduwnaar Johannes Lambertus Reintjens en zijn zes zonen. Hij was op 8 maart 1883 geboren in Berg en Terblijt en huwde Lambertina Kerckhoffs. Deze Lambertina was op 13 april 1895 in Bonn geboren en was daarmee 12 jaar jonger dan haar echtgenoot. Eerder was ze gehuwd met Jacobus Hubert Haagmans (1881-1923), afkomstig uit Beek en woonde toen aan de Van Caldenborghsweg 3 in Houthem. Ze kreeg twee zonen, Wim (1916-1981) en Jeu (1918-1987), maar helaas overleed haar man in 1923 na een noodlottig ongeval. Ze trouwde opnieuw en nu op 12 februari 1925 met Johannes Reintjens, met wie ze zes zonen kreeg: Johan (1926-1976), Pierre (1927-1992), Gerlach (1929-2016), Sjef (1931-2009), (Huub, die ook wel Wiel werd genoemd, 1933-2005) en Lei (1935-2000).

Maar opnieuw sloeg het noodlot toe. Moeder Lambertina overleed op 13 januari 1936, slechts 40 jaar oud. Vader Johannes bleef achter met zes opgroeiende zonen.

In april van dat jaar kwam de ongehuwde Maria C.F. Lindelauf als huishoudster in het gezin. Ze was afkomstig uit Voerendaal en regelde de gang van zaken in het huis aan de Van Caldenborghsweg 3 vele jaren, totdat de beide broers

Haagmans in 1950 hun deel opeisten en men moest verhuizen naar de Strabekerveldweg. De oudste zoon, Johan, was werkzaam bij de spoorwegen en zodoende kon men in 1950 wachtpost 19 gaan bewonen, hoewel vader mijnwerker was en achter het huis als hobby een groentetuin verzorgde. Lang kon hij echter niet van het nieuwe verblijf en zijn groentetuintje genieten. Op 22 december 1956 overleed hij in het ziekenhuis in Heerlen.

Daarna waren de drie zonen Lei, Huub en Sjefer woonachtig, evenals Ciska.

In 1961 verbleef ze 25 jaar in het gezin en dat haalde de krant. In het Limburgs Dagblad verscheen op 30 maart een kort berichtje, waarin melding werd gemaakt van het feit dat ze een kwart eeuw daarvoor in dienst was getreden als huishoudster bij de familie Reintjens. *“Paasmaandag zal Sisca, zoals heel Houthem haar kent, in de bloemetjes worden gezet en zal het haar niet aan blijken van belangstelling ontbreken.”* (“25 jaar huishoudster”, Limburgsch Dagblad, 30-3-1961)

Ciska Lindelauf met Maria Haagmans - dochter van Jeu Haagmans en Christien Meex - op haar arm, 1953 (foto: archief heemkundevereniging)

Pas in 1962 verliet de laatste zoon Huub, samen met zijn vrouw Claire en hun een jaar eerder geboren zoon John, de woning en verhuisde Ciska naar verzorgingstehuis Boslust, ook omdat ze slechtziend was geworden.

Karel Marx werd toen de volgende bewoner, samen met zijn Engelse vrouw. Ze woonden er tot 1968 en vertrokken toen naar Engeland.

Daarna lag de woning 20 jaar leeg. Ze raakte in verval en de tuin werd overwoekerd. In 1988 werd ze afgebroken.

Wachtpost 18 aan de Bosstraat in Broekhem was vele jaren lang de eerste woning die toeristen die Valkenburg vanuit de richting Maastricht per trein naderden, aan hun linkerkant te zien kregen. Rond 1850 lag er op die plek iets meer naar de straatkant, een mergelhuisje, dat aan het begin van de Eerste Wereldoorlog werd afgebroken door aannemer Honée. Enkele meters terug werd een nieuw huis gebouwd, waar de familie Bremen haar intrek in nam. Mevrouw Bremen-Jennekens bediende er de slagbomen, die in die tijd bestonden uit twee palen, die enkele keren per dag over de weg gelegd dienden te worden wanneer er een trein passeerde. Ze deed dat meerdere jaren, waarna het open- en dichtschuiven van de slagbomen werd overgenomen door haar zoon Wim.

In 1924 verhuisde de familie Bremen naar Geleen, maar keerde in 1929 terug. Nu naar wachtpost 19 aan " 't Sijterk Look" in Strabeek.

In 1924 volgde een ingrijpende verandering aan het baanvak Maastricht-Heerlen. Door de opkomende mijnindustrie moest er meer ruimte komen om te kunnen rangeren. De overweg aan de Sittarderweg werd verplaatst naar de Cremerstraat. Daar kwam een seinhuis van waaruit ook de bediening van de slagbomen in de Bosstraat werd geregeld. Wachtpost 18 werd toen bewoond door de familie Derks, waarvan de vader ploegbaas was. Toen hij tijdens wisselwerkzaamheden aan het spoorwegemplacement in Valkenburg in februari 1930 verongelukte, verhuisde de weduwe met haar negen kinderen en ging het gezin Lemmen er op 18 juli van dat jaar wonen. Ook de heer Lemmen was ploegbaas bij de Nederlandse Spoorwegen en bleef met zijn gezin aan de Bosstraat nummer 155 wonen tot augustus 1949. Hij was afkomstig uit Maarheeze en met tussenpozen verbleef er tussen 1936 en 1949 de weduwe A. van Bree-Paulissen, afkomstig uit Someren. Na de oorlog bleek dat de familie Lemmen in de laatste maanden voor de bevrijding Duitse soldaten een schuilplaats had geboden, omdat ze de strijd tegen de oprukkende bevrijders niet wilden voortzetten. Ze zagen het nutteloze daarvan in en eigenlijk deserteerden ze dus, wat ook voor het gezin Lemmen niet van gevaar ontbloot is geweest. Het gezin verhuisde in 1949 naar de Roevoetstraat in Broekhem.

25 augustus 1954. De dag van de verhuizing van de fam. Briels, afgebeeld samen met buurtgenoten.

Achterste rij v.l.n.r.: mevr. J. Schurgers-Bennenbroek, Lies Briels, Max Philippi, Annie Bervoets, Annie Briels, de verhuizer. Middelste rij v.l.n.r.: Wilma Moonen, Maria (Zus) Briels, Cyriel Moonen, mevr. M. Briels-Van Ganzenwinkel. Voorste rij v.l.n.r.: Wilma (Zus) Schurgers, Wiel Schurgers, Jan Schurgers. (foto: archief Schoffelen/Briels)

Overweg Bosstraat 1949, met wachtpost 18 (foto: archief heemkundevereniging)

De volgende bewoners van wachtpost 18 waren de leden van het gezin Briels. Vader Peter Johannes Briels was op 20 februari 1899 geboren in Weert. Hij huwde in 1921 met Maria Catharina van Ganzenwinkel, geboren op 31 maart 1901 in Nederweert. Oorspronkelijk runde hij een rijwielhandel in Weert en werd vervolgens aangesteld als ploegbaas op het baantraject Meerssen-Schin op Geul. Van hun drie zonen en drie dochters was Harry (1923-2018) de oudste. Tussen 1945 en 1948 verbleef hij als soldaat in Nederlands-Indië. Na zijn terugkeer woonde hij korte tijd in Eys bij zijn ouders en ging daarna studeren aan de textielhogeschool in Enschedé. Zoon Jaak (1925-2004) was NS-medewerker en had het ouderlijk huis toen ook al verlaten. Hij verbleef in Tilburg en trouwde daar in 1951 met Corrie Bervoets. Later emigreerden ze naar Ogden in de Verenigde Staten, waar ze ook overleden.

Annie was de oudste dochter (1928-2007) en toen het gezin Briels in 1954 het wachthuis weer verliet huwde ze met Mathias Flachs (1930-1988), waarna het jonge paar zich vestigde in de Walravenstraat. Vier maanden later verliet ook haar zus Lies (1931) het ouderlijk huis, omdat ze trouwde met Max Philippi (1926-1998) en naast haar zus in de Walravenstraat ging wonen. Broer Alfons (1932) was eveneens enige tijd NS-medewerker en wachtpost 18 leek dat jaar wel een duiventil. Ook hij huwde in 1954 en dat betekende dat ten tijde van het vertrek van het gezin in dat jaar, drie kinderen trouwden. Het gevolg was dat de jongste dochter Maria (1943), die Zus werd genoemd als nakomertje, alleen achterbleef. Ze bezocht de lagere school eveneens aan de Bosstraat en op 25 augustus 1954

vertrok ze met haar ouders naar Geleen. In 1966 huwde ze John Schoffelen, jarenlang leraar aan de basisschool in Valkenburg. Uit de plaatsen van geboorte van de kinderen Briels blijkt dat het gezin vaak moest verhuizen vanwege het beroep van de vader. Uiteindelijk zou dat in totaal twaalf keer het geval zijn.

Ook tussen de jaren 1950 en 1954 verbleven er kostgangers in het spoorhuis. Jacobus Keijzers van 4 juni 1951 tot 25 april 1952, werkte ook aan het spoor en was afkomstig uit Stramproy.

Hendrikus Kuppens uit Weert woonde er van 9 juni 1951 tot 9 november van dat jaar. Hij was een zoon van een zus van vader Briels.

Na het vertrek van de familie Briels vestigde zich op 11 oktober 1954 de familie van Himsbergen in de Bosstraat. Het gezin was afkomstig uit Eijsden en vertrok bijna vier jaar later in 1958 naar Weert.

Wachtpost 18 op de dag van de afbraak, 22 maart 1988 (foto: Jo van Aken)

Ook in die periode waren er kostgangers, zoals Martinus van Erp tussen 19 april 1955 en 25 september 1958 en Willem Defaux van 18 juni 1956 tot 4 augustus 1958. Vervolgens kwam de familie Nix vanuit Beek. Ook dat verblijf was van korte duur. Op 6 oktober 1961 vertrokken ze naar Heerlen. Twee maanden later werden ze opgevolgd door Bernardus Ebbers (1926-2000) en zijn vrouw Theodora te Brinke (1925-2017). Ze woonden lang in het huisje dat inmiddels huisnummer 12 had gekregen. Ook Ben was ploegbaas en bediende ook het seinhuis aan de Cremerstraat. Het echtpaar was afkomstig uit Aalten en woonde eerder in de Kloosterweg in Broekhem. Ze kregen een zoon, Eric, nu woonachtig in Houthem.

Meer dan 26 jaar woonde het echtpaar Ebbers in wachtpost 18, totdat het droevige bericht kwam dat het huis zou worden afgebroken. Een grondige opknaptbeurt was nodig voor het inmiddels 75 jaar oude pand. De kosten van de renovatie liepen echter zo hoog op dat de NS-directie besloot tot afbraak. Er werd een nieuwe woning gezocht voor het echtpaar Ebbers en die werd gevonden in de Prins Willem-Alexanderlaan. Ze verhuisden op 21 maart 1988 en de dag erna ging wachtpost 18 tegen de grond. Ben Ebbers overleed op 6 mei 2000 en werd 73 jaar oud. Zijn vrouw Theodora overleed op 18 december 2017 en werd 92.

Seinhuis 1

Het seinhuis aan de Cremerstraat was niet het eerste seinhuis op die plek. Het eerdere gebouw uit 1927 werd ooit vervangen en overgebracht naar Wijlré.

Seinhuis 1 werd na de oorlog bediend door meerdere seinwachters, zoals Pierre Ceelen, Petrus Briels en later Ben Ebbers en Frits Spronk.

Toen de overweg aan de Bosstraat automatisch bediend ging worden gebeurde dat vanuit seinhuis 1. Het werk bestond vooral uit het omzetten van wissels en seinen en het bedienen van de slagbomen aan de beide spoorwegovergangen.

In de jaren tachtig werd het spoorwegemplacement tussen het station en de overweg aan de Bosstraat overbodig door het sluiten van de mijnen. De NS besloot tot een rigoureuze herindeling. Baanvakken verdwenen en de wachtposten 18 en 19 werden afgebroken. Met ingang van 25 februari 1986 verviel de klassieke bediening en beveiliging en ging die over naar Maastricht. Niet lang daarna werd ook seinhuis 1 afgebroken. Het had zijn functie verloren. Het markante gebouwtje aan de kop van de Cremerstraat, met de lange ijzeren trap, verdween en werd zo voorgoed historie.

Post 1, 1975 (foto: Maurice Stevens)

Bronnen

- website www.houthem.info/pages/bidprentjes-houthem.htm
- Jan Schurgers, "wachtpost nr. 18 is niet meer". In: Geulrand nr. 26, april 1989, p.41-42
- mails John Schoffelen/Zus Briels d.d. 3-6-2020
- gesprek met mevr. T. Lambrichs-Meertens d.d. 20-6-2020
- gesprek met mevr. C. Reintjens-Trompetter d.d. 4-7-2020
- "Ernstig ongeval ploegbaas M. Derks", In: De Telegraaf 7-2-1930
- Woningkaarten gemeente Valkenburg-Houthem